

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Кафедра туризму

Тема лекції № 2.

Передумови виникнення і розвитку подорожей

з дисципліни

“Історія туризму”

для студентів IV курсу факультету туризму

спеціальності “Туризм”

Програму розробив:
К.г.н, доц. Худоба В.В.
Викладач Четирбук О.Р.

Затверджено на засіданні
кафедри туризму
Протокол №__
від 20__ р.

Зав. кафедрою, професор_____ І.М.Волошин

Львів-20__

План

1. Міграції прадавніх людських колективів. Заселення континентів
2. Подорожі у прадавню епоху
3. Подорожі у Давньому Сході: цивілізація шумерів, навігація по Нілу.

Необхідність у переміщеннях і подорожах виникла в людей ще у глибокій давності. При цьому термін подорож можна трактувати буквально, бо у той час ознайомлення з новими, невідомими територіями було життєво необхідним. Переміщення (міграції) прадавніх людських колективів або етносоціальних організмів могли мати такий характер: Внутрієтнічні міграції, коли переміщення відбувалися всередині території, що займав етносоціальний організм. Етноеміграція, участь у котрій брали окремі групи етносоціального організму. Вони виходили за межі свого життєвого простору і пізніше втрачали з ним структурний зв'язок. Міграції власне самого етносоціального організму. Це був найбільш поширений на той час тип міграції. Він, у свою чергу, міг мати такий вигляд:

1. переселення етносоціального організму - переміщення його на нову територію;
2. розселення етносоціального організму - переміщення однієї чи кількох частин прадавнього колективу на іншу територію без втрати структурних зв'язків з етносоціальним організмом;
3. сегментації етносоціального організму - за формою те ж саме, що і розселення, але з одночасним створенням власного окремого етносоціального організму мігрантів. Сегментацію етносоціального організму можна характеризувати і як етнічну парципацію. Інколи в результаті етноміграційної сепарації міг розпастися і сам етносоціальний організм.

Прадавній колектив, проживаючи на чітко окресленій території, не часто порушував її кордони - це могло призвести до зіткнення з іншими племенами, на чію територію він переміщувався. Територія проживання етносоціального організму не могла бути малою за розмірами, бо була у ролі ландшафту, що дає харчування, для людей.

У внутрієтнічній міграції брали участь у тій чи іншій мірі усі члени колектива. Це були і сезонні міграції мисливців, а пізніше, коли з'явилося рибальство, - переміщення рибалок за рибою, яка йде на нерест, у річках чи її косяками в морях. В повній мірі внутрієтнічна міграція належить і до збирання. В пошуках їстівних рослин люди повинні були чи не щодня проходити багато кілометрів по своїй території.

Етноеміграція могла відбуватися через різні причини. Наприклад, група мисливців, рибалок чи збирачів, віддалившись від своєї території, не змогла відновити зв'язок зі своїм колективом за об'єктивними причинами. До останніх можна віднести наступні причини: кліматичні - розливи річок, виверження вулканів, сходження лавин, каменепади і т.і.; біологічні - переслідування групи людей хижаками чи небезпечними для них крупними тваринами: мамонтами, шерстистими носорогами і т.і.; соціальні - перегони прадавніх мисливців за групою, що прийшла на їх територію.

Навряд чи могли існувати сильні суб'єктивні причини, які змусили б прадавніх людей залишити свій колектив. Життя не те що одному, але і у невеликому колективі була просто неможливою в епоху палеоліта і мезоліту. Недарма одним з найбільш страшних видів покарання у той час було вигнання з племені. Це було як засудження на вірну смерть чи від мисливців, від голоду.

Міграція прадавніх людей була поширеним явищем, а переселення були необхідними. Кліматичні зміни мали, як правило, тривалий характер: наступ льодовиків чи міжльодовикові періоди обчислювалися десятками чи сотнями тисяч років. Вони приносили поступові зміни флори і фауни. Але могли відбуватися і швидкі, короткочасні катаклізми, наприклад землетруси, котрі вимагали від людей залишити дану їм територію. Але на міграції не в останню чергу впливали і антропогенні фактори.

Подорожі у прадавню епоху. Теорія еволюції підводить нас до того, що для простого виживання і збереження генофонду у світі людина змушена була досить значний проміжок часу перебувати на марші, мігрувати. І розселення людей по всій планеті - є яскравим тому підтвердженням. Відповідно до останніх археологічних

відкриттів, неандертальці заселили Європу у проміжку від 200 до 100 тисяч років назад. Під час холодних фаз (наступ льодовика) неандертальці в своїх переміщеннях досягли територій сучасного Іраку, а також Східного Середземномор'я. Приблизно 80 тисяч років назад у районі Близького Сходу відбулась зустріч неандертальців - вихідців з Європи - і предків гомо сапієнс, які мігрували з Африки. Друга міграційна хвиля гомо сапієнс почала свій рух 50-60 тисяч років назад знов на північ: в сторону Червоного моря, і далі, в район Індостану, а звідти, можливо, в Австралію. Третя хвиля гомо сапієнс - переселенців - лише після 10-20 тисяч років знов рухалась в Європу, де і осіла. Підтвердженням цьому є знахідки в печерах Швабії і в верхів'ях Дунаю. Знову відбулась зустріч неандертальців і представників гомо сапієнс, чий шляхи розвитку, як передбачають вчені-генетики, розійшлись приблизно 600 тисяч років назад. Зустріч цих двох гілок розумних істот закінчилась тим, що неандертальці зійшли з історичної арени. Чому це відбулось? Адже культура неандертальців практично ні у чому не поступалася культурі гомо сапієнс. Зброя їх, можливо, була навіть досконалішою. Про розвиток декоративного мистецтва говорить наявність багатьох прикрас з кісті.

Як пояснення цього явища можна навести, на наш погляд, найбільш гуманну теорію. Дитяча смертність серед неандертальців була всього лише на 2% вищою, ніж у представників гомо сапієнс, і ця, здавалось би, зовсім незначна статистична величина могла призвести до того, що за 30 поколінь неандертальці вимерли навіть без будь-якого геноциду з боку пращурів людини.

Відповідно до двох інших концепцій, що базуються на еволюційній теорії, прабатьківщиною людини можна вважати кілька центрів (поліцентризм) чи один (моноцентризм). Але, не дивлячись на відсутність єдності у ставленні до місцезнаходження колиски людства, вчені вважають, що це відбулося в Старому Світі. Але і обидві Америки, і Австралія, і Океанія були з часом заселені людиною.

Людству для виживання і розвитку необхідно було освоювати ойкумену. Про те, як цей процес відбувався, писали ще Геродот, Пліній-старший, Страбон, Арріан, Полібій і багато інших давніх вчених.

Заселення всіх материків (крім Антарктиди) відбулось у період від 40 до 10 тисяч років назад. При тому очевидно, що потрапити наприклад в Австралію можна було лише водним шляхом. Перші поселенці з'явилися на території сучасної Нової Гвінеї і Австралії приблизно 40 тисяч років назад.

До моменту появи в Америці європейців вона була заселена великою кількістю індіанських племен. Але до сьогоднішнього дня на території обох Америк - Північної і Південної - не віднайдено жодної нижньопалеотичної стоянки людини. Отже, Америка не може претендувати на роль колыски людства. Люди тут з'явилися у результаті міграції.

Можливо, заселення цього континенту розпочалося приблизно 40-30 тисяч років до нашої ери, про що свідчать знахідки давньої зброї і знарядь праці, знайдені у Каліфорнії, Техасі і Неваді. Їх вік, за результатами радіокарбонного методу датування, складає 35-40 тисяч років. У той час рівень Світового океану був нижчим за сучасний на 60 м. Тому на місці Берингової протоки існував перешийок - Берінгія, що з'єднував у час льодовикового періоду Азію і Америку. Сьогодні між мисом С'юарда (Америка) і мисом Восточний (Азія) всього 90 км. Ця відстань і була подолана сухопутним шляхом першими переселенцями з Азії.

Ймовірно, міграційних хвиль з Азії було дві. Це були племена мисливців і збирачів. Вони перейшли з одного материка на інший, вірогідно, переслідуючи стада тварин, в перегонах за м'ясним ельдорадо. Мисливство, переважно загінне, велось на крупних тварин: мамонтів, коней, антилоп, бізонів. Полювали від 3 до 6 разів на місяць, бо м'яса в залежності від величини тварини могло вистачити племені на п'ять-десять днів. Як правило, юнаки займалися і індивідуальним промислом малих тварин.

Перші мешканці континенту вели кочовий спосіб життя. Для повного освоєння американського континенту азіатським мігрантам знадобилося приблизно 18 тисяч років, що відповідає зміні приблизно 600 поколінь. Характерною рисою життя низки племен американських індіанців є той факт, що переходу до осідлого життя у них так і не сталося. Аж до завоювання європейцями вони займалися полюванням і збиранням, а у прибережних районах - рибальством.

Доказом того, що міграція зі Старого Світу проходила до початку епохи неоліту, є відсутність в індіанців гончарного кола, колісного транспорту, металічних знарядь праці (до приходу в Америку європейців в епоху Великих географічних відкриттів), бо ці нововведення з'явилися в Євразії, коли Новий Світ був вже ізольованим і став розвиватися самостійно.

Заселення відбувалося і з півдня Південної Америки. Сюди, минуючи Антарктиду, могли проникнути племена з Австралії. Відомо, що Антарктида не завжди була вкрита льодовим покривом. Подібність багатьох представників індіанських племен з тасманійським і австралоїдним типом достатньо очевидна. Навіть якщо дотримуватися азіатської версії заселення Америки, то одне іншому не суперечить. Існує теорія, у відповідності до якої заселення Австралії відбувалось вихідцями з Південно-Східної Азії. Ймовірно відбулась зустріч двох міграційних потоків з Азії на території Південної Америки.

Проникнення на інший материк - Австралію відбулось на межі палеоліта і мезоліта. Через більш низький рівень океану, напевно, існували острівні мости, коли переселенці не просто виходили у пусту невідомість океану, а всього лише перебиралися на інший острів, котрий вони або бачили, або знали про його існування. Перебираючись таким чином з одного острівного ланцюга Малайського і Зондського архіпелагу на інший, люди з часом опинились у своєрідному ендемічному царстві рослинного і тваринного світу - Австралії. Як передбачають, прабатьківщиною австралійців також була Азія. Але переселення відбулось так давно, що зараз неможливо знайти будь-якого близького подібства мови австралійців з будь-яким іншим народом. Їх фізичний тип, як відомо, був близьким тасманійцям, але останні були повністю винищені європейцями вже в середині дев'ятнадцятого століття.

Висхідним пунктом в освоєнні Океанії була Індонезія. Саме звідси спрямовувалися переселенці через Мікронезію і Меланезію у центральні області Тихого океану. Спочатку вони освоїли острови Тонга і Самоа, пізніше архіпелаг Туамоту, а потім Маркізькі острови. Полегшувало їм міграційні процеси наявність коралових островів між Маршаловими островами і Гаваїями. Сьогодні ці острови

перебувають на глибині від 500 до 1000 м. Про азіатський слід говорить подібність полінезійської і мікронезійської мов до групи малайських мов.

Одним з найбільш видатних народів, схильних до подорожей планетарного масштабу, були малайці. Вони з початку першого тисячоліття до н.е. і аж до кінця першого тисячоліття н.е. пересікали простори Індійського океану, колонізуючи острів Мадагаскар. Частина переселенців прибувала також з островів Ява і Суматра. Мальгаші, сучасні мешканці Мадагаскару, говорять на мові малайсько-полінезійської групи і належать до південної гілки монголоїдної раси. Співпадають способи обробки землі і мальгашів і малайців, типи житлової забудови, багато звичаїв. Це стосується і традицій мореплавства. В кожній родині, що живе у прибережних районах, є човен. І відокремлення сина починається не зі шлюбної церемонії, а з будівництва човна для його майбутньої сім'ї.

Багаточисельні археологічні знахідки вказують на доісторичні морські подорожі в басейні Егейського моря. Глибоководне мисливство було поширене і серед народів, що проживали на узбережжі Ірландії і Шотландії приблизно 7 тисяч років назад (кістки глибоководних риб, що не підходять до прибережного мілководдя, знайдені у великій кількості у цих регіонах). Ці люди повинні були виходити у відкритий океан, віддаляючись від берега на 50-60 км. Потрібно відзначити, що спільність мегалітичних культур Європи (знахідки у сучасній Португалії, Англії, Франції, Північній Скандинавії, Іспанії і Ірландії) говорять про те, що між її різними районами існували прекрасно налагоджені зв'язки, в основному морські.

Міграційні процеси стимулювали розвиток конкретних знань в прадавньому соціумі. Це були знання про географію, розвивався календар, ботаніка і зоологія, а також початки механіки.

Особливо важливими ці знання були для створення нових транспортних засобів. Відомо, що ще у період мезоліта народи, що населяли різні материки, виходили у відкритий океан. Для морського мисливства і рибальства потрібно було будувати надійні човни і катамарани. Кочівні народи, що займалися відгонним скотарством, повинні були мати міцні вози для перевезення домашнього скарбу.

Прекрасні мореходні якості давніх плавзасобів були підтверджені у наш час, коли були повторені палеотрансокеанські подорожі на суднах, сконструйованих за давніми рисунками і археологічними знахідками: наприклад, плавання Тіма Северина або Тура Хейєрдала.

Добре відомими є багаточисельні пам'ятки художньої культури прадавнього часу, що свідчать, що відчуття прекрасного не було чужим нашим предкам. Вони були чудовими художниками, серед них були скульптори і музиканти. З'являються початки театру. Цілком вірогідно, мисливці, що йшли далеко від постійних стоянок, могли спостерігати щось неординарне, з чим прагнули познайомити співплемінників, і не лише вербально, але й візуально. Тому можемо говорити про те, що подорожі у давні часи сприяли становленню художньої культури.

Очевидно, що не лише технічні інновації лежали в основі взаємодії прадавніх колективів. Існувала і взаємодія культурних стандартів, а можливо, і еталонів. Думається, що свого поширення набули також стандарти і еталони, що виконували престижну функцію. Зароджується інтелектуальна взаємодія на рівні вірувань і магічних дій. Напевне почав формуватися і феномен моди, що базувався на соціальній психології.

Відбитком постійних земних подорожей у віруваннях давніх людей стало посмертна подорож душі, яку один з героїв Карлоса Кастанеди, сучасного американського письменника і філософа, дуже доречно охарактеризував як прикінцева подорож. Це явище знайшло своє відображення у різноманітних анімістичних віруваннях і звичаях. У всьому прослідковувалася ідея про те, що померлому в його подорожі багато чого може знадобитися. Відголоском цих прадавніх традицій є саркастичне згадування Лукіана про те, що для Цербера був призначений медовий пиріг, котрий клали у гріб, а монета, покладена у рот померлому, повинна слугувати платою Харону за перевезення душі через Аїд. Навіть у найновітний час японці дають гроші у борг для повернення з великими процентами на тому світі, вірячи в посмертну подорож душі.

Богиня смерті етрусків Лаза і демон смерті Тухулка мали крила, що передбачало їх переліт разом з душами померлих в підземний світ.

Душі померлих вікінгів брали з собою своїх слуг і коней, човни і гроші, ноги завжди взували в гельско (вид спеціального взуття) для важкої подорожі. В Бенгалії на погрібальний вогонь клали монети, щоб задобрити демонів, що стоять при вході в Країну тіней. Давні пруси клали в кишеню помелому монети, щоб він міг купити собі солодоші під час важкої подорожі. Цей аспект анімізму можна зустріти в Полінезії, в Індостані, в індіанців обох Америк. Про подорож душі в Країну мертвих складені міфи.

В самих початкових культурних пластах потрібно шукати і витoki вчення про переселення душ. Це вчення складає істотну частину примітивної філософії, говорячи про те, що душа може переселятися у матеріальні предмети, починаючи від людського тіла і закінчуючи кусками камню чи дерева. Північноамериканські індіанські племена такуллі і алгонкінів ще на початку двадцятого століття старались хоронити померлих дітей поблизу дороги, щоб їх душі могли перейти в матерів, що тут проходять, і таким чином народитися знову.

У Давньому Єгипті маршрут слідування в загробний світ був сформульований священними текстами, що узагальнювали знання суті усього світу, видимого і невидимого. Ехо цього найдавнішого знання вперше відобразилися в Текстах пірамід, що висічені на стінах погрібальних камер піраміди Унаса - двадцять четверте століття до н.е.

У Китаї піклування про померлого проявлялась у наступному: щоб у загробному житті душа померлого нічого не потребувала, родина клала в могилу фігурки, що зображали різні речі і навіть будівлі. Послідовники філософського вчення даосизму попереду похоронної процесії несли паперового журавля, крилатого посланця небес. Коли журавля спалювали, душа померлого на його спині піднімалась до небес.

Вчення про безкінечне переселення душі (сансара) є характерним і для багатьох релігій сьогодні: індуїзму, джайнізму і буддизму.

Отже, прадавня людина зуміла заселити усі материки, крім Антарктиди, долаючи морські перешкоди, гірські ланцюги, простори євразійських степів і північних приполярних районів. З вдосконаленням його господарської діяльності

ускладнювалась соціальна структура прадавніх колективів, змінювалась мотивація міграцій. Але самі міграції були складовою частиною способу життя в прадавню епоху.

Значення переміщення людських колективів як засобу переміщення інформації посилюється у передцивілізаційний період і під час виникнення і формування давньосхідних деспотій. До п'ятого століття до н.е. світовим центром, що генерував основні ідеї в галузі техніки і новітніх технологій, був регіон Близького і Середнього Сходу.

Подорожі на Давньому Сході були складовою частиною способу життя. Але через те, що умови, що супроводжували мандрівника, були складними, то до походів і експедицій ставились зі священним трепетом. Мандрівник сприймався як обраний богом чоловік. Перед будь-якою подорожжю обов'язково здійснювалися складні обряди, під час яких відбувалось жертвопринесення.

Більшість давніх народів мали міф про Всесвітній потоп. І завжди бог (боги) зберігав життя праведнику і його родині, дозволивши подорож у бушуючих хвилях під час катаклізму. Пізніше такі туристи ставали засновниками усього людського роду. Такими є Утнапіштім в Епосі про Гільгамеша, який склала в Шумерії. Його тур тривав два тижні. Знаковим можна вважати той факт, що самопожертва праведного туриста Ноя призвела до того, що сказав Господь про себе: Не буду я більше проклинати землю через людину.

Аналогічна оповідь існувала і в Давній Індії, де засновником людського роду вважався Ману, що пережив потоп. В Давній Індії бог Індра - цар богів вважався помічником мандрівників.

Як слідує з давніх міфів, мандрівник уподоблявся до богів і світил, перебуваючи під прикриттям божеств, він або був праведником, або позбавлявся від багатьох гріхів завдяки очищуючим трудностям подорожі.

Однією з перших цивілізацій, що зародилася у Межиріччі - між Тігром і Євфратом - в четвертому тисячолітті до н.е., була цивілізація шумерів, загадкового народу, до сьогоднішнього дня тривають суперечки про їх походження.

Кочівне життя, а можливо і інші причини, катастрофа зрушили шумерів з насиджених місць. І вони стали мігрувати у Дворіччя. Шумери не були автохтонами, вони поселилися у районі Тігру і Євфрату приблизно в шостому - шостому тисячолітті до н.е., створивши власну неповторну цивілізацію.

Поширення цивілізаційних цінностей Давнього Межиріччя відбувалось досить швидко. Шумерам були добре відомі не лише простори іранських напівпустель, але і багата природа Індії. З третього тисячоліття до н.е. в Месопотамії стали будувати зіккурати - ступінчаті храми. Аналогічні будівлі, зроблені з сирцевого камня, були знайдені в Середній Азії (Туркменія, біля міста Каахка), і на Аравійському півострові (у районі Омана), і навіть на острові Сокотра в Індійському океані. З розшифрованих текстів відомо, що шумери вели активну торгівлю з країною Мелуха - можливо, це Індська цивілізація Харалпи і Мохенджо-Даро, яка існувала на північному заході півострова Індостан. Звідти надходили в шумерські міста-держави рис, бавовна, ліс, буси з сердолика.

У свою чергу, багаточисельні шумерські циліндричні печатки знайдено при археологічних дослідженнях в Індії. Окрім того, на печатках в Шумері зображували інколи тварин, котрих там не було: слонів, гостромордих крокодилів, що жили в Індії. В болотистих низинах Індії (північно-західні провінції) до цього часу росте камиш берді, батьківщиною якого, як вважають ботаніки, є Месопотамія. Саме з такого камиша давні шумери і робили човни. За свідченнями індійського вченого Рао, човни, що нагадували давньошумерські, і по сьогодні використовуються на озері Нал поблизу Лотхала.

З Омана в Дворіччя, що не мало корисних копалин, доставляли мідь, а також скульптурне каміння. Згідно з давніми документами, в прибережних районах Оману розташовувалася Мідна гора, по якій контролювали свою дорогу капітани шумерських кораблів.

Перша централізована держава виникла в Месопотамії в двадцять четвертому столітті до н.е. Її створив Саргон Великий (Давній). Це був один з найбільших завойовників давності. Недарма його називали царем битви, він особисто брав участь у 34 битвах. Саргон Великий не лише, завоювавши, об'єднав усе південне

Межиріччя, де були розташовані міста-держави шумерів, але й створив державу, що контролювала територію від Середземного моря на заході до Каспійського моря на північному сході. Його воїни здійснили ритуальне омивання зброї у водах Перської затоки, коли підкорили південь Межиріччя. На всій цій гігантській території стала активно розвиватися торгівля. Саргон Великий завойовував країни і народи для того, щоб повністю контролювати торгівлю у цьому самому передовому регіоні планети у той час. Єдина централізована держава виступала гарантом безпеки караванних шляхів і морського сполучення. Складені під час його правління багаточисельні карти і плани стали основою першого відомого географічного опису Передньої Азії і країн Перської затоки, котре було зроблене на статуй енсі (царя) Лагаша - Гудеа в двадцять другому столітті до н.е.

Навігація по Нілу сприяла сама природа. Течія допомагала пересуватися з півдня на північ, а практично постійний бриз робив можливим плавання під вітрилами і у зворотньому напрямі. Ніл був стержнем усього життя давніх єгиптян. Це була та столбова дорога, завдяки якими стали можливими контакти і з Нубією, що розташована на Півдні, і з середземноморськими країнами, що лежали на півночі і на північному сході від Єгипту. З центральної частини Єгипту поблизу Копта починався шлях караванів, який вів до Червоного моря, а звідти у країну Пунт. На цьому караванному шляху існували обладнані місця для відпочинку - привали. Там завжди була питна вода, що була головною цінністю у пустелі.

Річкове суднобудування розвилось в єгиптян дуже давно. Часті підтоплення, повені сприяли його розвитку. На стінах найдавніших єгипетських гробниць зустрічаються зображення, що розповідають про виготовлення човнів з папіруса.

На пізніших пам'ятках відображені вже невеликі річкові судна, що плывуть з вантажем, з каютами та іншими атрибутами справжнього корабля, а не човна. Звичайні вантажні кораблі, не дивлячись на примітивність їх конструкції, могли тим не менше піднімати вантажі у кілька тисяч талантів (30 кг). Ці кораблі плавали по всій судноплавній частині Нілу, підтримуючи торгові відносини між єгипетськими номами.

Збереглися свідчення, що в 2750 р. до н.е. єгиптянин Ханну очолив експедицію на узбережжя Червоного моря за дорогоцінним камінням, слононими кістками і благовонними смолами і рослинами. Перше плавання по Середземному морю було здійснено за фараона Снофру в двадцять сьомому столітті до н.е. З різних історичних джерел відомо, що експедиція була спрямована в фінікійське місто Бібл, звідки повернулось сорок кораблів з кедровим деревом. Століття пізніше за фараона Сахура в Палестину і Сирію з дельти Ніла також була відправлена флотилія, яка привезла з цих країн вино, оливкове масло і ліванських ведмедів.

Кораблі завжди вміщували і в погрібальні камери фараонів. Так в піраміді фараона Хеопса був знайдений корабель довжиною 43,4 м. Внаслідок нестачі деревини навіть для фараонів стали робити копії кораблів у масштабі 1:100.

Мореплавання активзувало контакти між народами. Необхідну деревину, сосну наприклад, заготовляли в Сирії. З гаваней Червоного моря кораблі прямували в країни Аравійського півострова, велась посередницька торгівля з Індією і Китаєм. Активно йшла торгівля з державами і народами Східної Африки, де була розташована країна Пунт, звідки фараонам привозили золото, слонову кістку, вироби з фаянсу і каміння.

Відомо що під час правління цариці Хатшепсут (1505-1484 рр. до н.е.) були організовані експедиції в країну Пунт за саджанцями дерев і кущів, з яких можна було б отримувати благовонія. Мандрівники були щасливими. Але, на жаль, дерева і кущі не змогли прижитися в новому сухому кліматі Єгипту, хоча їх і перевозили з усілякими заходами безпеки у вологій тканині, а пізніше висадили у спеціальні кадки. Фрески у палаці Хатшепсут, які перемогли час, і сьогодні розповідають багаточисельним туристам про ці вояжі.

Необхідність створення глобальної торгової мережі, що об'єднала б акваторії Атлантичного і Індійського океанів, проявилась у створенні каналу (попередника Суецького, бо у нього був дещо інший маршрут). Під час правління шостої династії (2350-2180 рр. до н.е.) був збудований канал, що з'єднав Червоне море через місто Бубастіс з Середземномор'ям. Відомо, що він був відновлений в дев'ятнадцятому

столітті до н.е. Канал у давні часи відновлювали не менше п'яти разів, але його постійно замулювало піском.

В Давньому Єгипті мало знали про райони екваторіальної Африки, тому що єгиптяни не здійснювали дальніх подорожей на південь. Їх торгові маршрути закінчувалися біля сучасного міста Хартум - столиця Судану. А ось про Лівію, розташовану на захід від Єгипту, їм було відомо багато. Геродот, познайомившись з географічними знаннями єгиптян, писав таке: Лівія, що розташована всередині материка вище моря і приморських мешканців, зайнята дикими тваринами. Ще далі від країни диких тварин тянеться піщана полоса - страшно безводна, справді безлюдна гола пустеля.

Можна допускати, що єгиптяни були майстерними картографами. Можливо це і справді так, але вони в основному виробляли символічні карти Всесвіту чи шляхів у загробний світ. Існує лише один справжній світський артефакт, де вказано розташування доріг в золотоносних шахтах на березі Червоного моря. Ця карта датується 1500 роком до н.е.

Можна також передбачати, що цікаві місця Мемфісу і Фів, що у різний час були столицями держави, знаменитий лабіринт і Фаюмська оаза, величні храми в Ком-Омбо і Абу-Сімбелі, і насамкінець, піраміди і великий сфінкс вже в давні часи притягували туристів не менше, ніж у наші дні. Про ці туристичні центри Єгипту не без захоплення писав, наприклад, Геродот.

Література

1. Воронкова Л.П. История туризма и гостеприимства: Учебное пособие. - М.: ФАИР-ПРЕСС, 2004. - 304 с.
2. Історія екскурсійної діяльності в Україні: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В.К.Федорченко, О.М.Костюкова, Т.А. Дьорова, М.М.Олексійко. - К.: Кондор, 2004. - 166 с.
3. Федорченко В.К., Дьорова Т.А. Історія туризму в Україні: Навч. посіб. / Передм. В.А.Смоляя. - К.: Вища шк., 2002. - 195 с.
4. Основы туристской деятельности: Учеб. Пособие для сред. спец. учеб. заведений / Г.И.Зорина, Е.Н. Ильина, Е.В.Мошняга и др. - М.: Советский спорт, 2002. - 200 с.
5. Соколова М.В. История туризма: Учеб. Пособие. - М.: Издательский центр Академия, 2004. - 352 с.

